

Для оптимального узагальнення вибірок доцільно згрупувати відому ентомофауну агроландшафтів за основними життєвими формами (геофіли та фітофіли), кожна з яких потребує адекватних методів обліку чисельності. Порівняння результатів аналітичних та фауністичних досліджень дозволить оцінити природну динаміку біорізноманіття України.

На підставі багаторічних фауністичних досліджень доведено збіднення видового ентомологічного біорізноманіття геобіонтів на 44,9 % та герпетобіонтів на 71,5 %. За рахунок зменшення різноманіття геофілів, частка фітофілів в теперішній час зросла – з 10,8 до 13,7 % у хортобіонтів, та з 53,2 до 61,5 % у дендробіонтів. Але видове біорізноманіття зменшилось, відповідно, на 38,2 % та 43,8 %.

3.4. Оцінка здатності і готовності галузевих складових АПК до впровадження інвестиційно-інноваційних стратегій розвитку

Необхідність розвитку інноваційної діяльності АПК є однією з ключових проблем, здатних не тільки змінити характер виробничої діяльності, а й наповнити її новим і практичним змістом. Сучасні умови господарювання, що склалися в Україні, вимагають розширеного відтворення агропромислового потенціалу на високотехнологічній основі, ефективність якого повинна забезпечуватися безперервною інноваційною діяльністю підприємств і наукових організацій галузей АПК.

Ряд аспектів стратегії інноваційного розвитку АПК досі залишаються принципово не визначеними, зокрема, механізми стимулювання та державної підтримки інноваційної діяльності, розширення комерційних можливостей фінансування інноваційних розробок і венчурного підприємництва, поглиблення інформаційних та економічних взаємозв'язків між наукою і виробництвом в процесі використання інтелектуальної власності.

Ситуація, яка склалася в агропромисловому виробництві,

характеризується тим, що при наявності поки ще значної наукової та технологічної бази спостерігається занепад інноваційної активності у зв'язку з недостатністю у підприємств власних інвестиційних ресурсів, незначною державною підтримкою та бюджетним фінансуванням, недоступністю кредитних ресурсів, низькою інвестиційною привабливістю, гіпертрофованим диспаритетом цін на сільськогосподарську продукцію та матеріально-технічні ресурси, низьким платоспроможним попитом на нову продукцію і технології, високим рівнем ризиків в інноваційній сфері.

Здатність підприємств агропромислового комплексу до здійснення інноваційної діяльності визначається тим, чи повинні підприємства, об'єднання підприємств взагалі прагнути до інновацій. Свідома відмова від інновацій для деяких підприємств АПК може бути вимушеним стратегічним рішенням. Тому здатність галузевого виробництва до інноваційного розвитку починається, на наш погляд, з усвідомлення його дійсної необхідності.

Якщо аналіз ринку і конкурентів підтвердить необхідність, а головне, здатність інноваційного розвитку, то підприємства, галузеві об'єднання аграрної сфери можуть визначати стратегічні напрямки своєї інноваційної діяльності [113].

Таким чином, ступінь орієнтованості галузевого виробництва на інноваційний шлях розвитку можна визначити шляхом аналізу його здібностей, можливості і готовності до інноваційної діяльності.

Можливість агропромислового виробництва до інноваційного розвитку визначається інноваційним потенціалом, тобто здатністю підприємств впроваджувати, залучати і реалізовувати інновації в рамках обраного стратегічного напрямку розвитку [114]. Тому необхідно

¹¹³ Гуткевич С.О. Управління економічними ресурсами підприємства [Текст] / С.О. Гуткевич, О.І. Шаманська // Актуальні Проблеми Економіки : журнал. – 2009. – № 7. – С. 99–105.

¹¹⁴ Задоя А.А. Экономическая цикличность: конфликтологическая концепция /

формування та узагальнення типових умов для диференційованого визначення здатності і готовності підприємств і галузевих складових агропромислового виробництва до інноваційного розвитку на основі порівняння інноваційного потенціалу з певним набором характеристик і проведеної оцінки негативних факторів.

Відзначимо, що галузевий виробничий потенціал досить тісно пов'язаний з інноваційним. Елементами інноваційного потенціалу галузевого виробництва АПК є його матеріально-технічні, технологічні, фінансові, організаційні, інтелектуальні, підприємницькі та кадрові можливості, що дозволяють підприємствам галузі займатися інноваційною діяльністю [115].

У сучасних умовах господарювання важливою складовою інноваційного потенціалу галузевого виробництва є його ресурсне, а головне, фінансове забезпечення. Наявність власних і реальна можливість залучити позикові кошти для реалізації інноваційної політики є визначальним фактором при виборі стратегії інноваційного розвитку галузевого виробництва. При цьому враховується не тільки можливість здійснення ризикованих капіталовкладень в інноваційну діяльність, а й можливість їх швидкої мобілізації для реалізації інноваційних програм.

Після визначення реально можливого і ефективного напрямку інноваційного розвитку, необхідно проаналізувати, наскільки можливості інноваційного потенціалу підприємств, галузі АПК відповідають обраному стратегічному напрямку. Це дозволить оцінити реальну здатність до інноваційного розвитку, яка визначається шляхом порівняння наявного інноваційного потенціалу з оптимальним набором характеристик, сприйнятливих до інновацій.

А.А. Задоя // Бюлетень Нобелівського економічного форуму. – 2013. – №1 (6). – С. 150–159.

¹¹⁵ Захарчук О.В. Перспективи залучення інвестицій до агропромислового комплексу / О.В. Захарчук // Збірник наукових праць Вінницького державного аграрного університету. – Гіпаніс. – Випуск 9. – 2001. – С. 222–226.

1. Характеристика умов, що визначають здатність галузевого виробництва до інноваційного розвитку в залежності від обраного стратегічного напрямку

Складові організаційно-економічного механізму АПК	Стратегічний напрямок інноваційної діяльності аграрного галузевого виробництва			
	Самостійне виробництво інновацій	Інтеграція діяльності з науковими організаціями	Відставання з мінімальними витратами	Поступове впровадження окремих інноваційних елементів
Прикладні дослідження і розробки	Чіткий аналіз та інформованість про стан ринку техніки, технології, для галузевого виробництва	Оперативне фінансування та ефективне впровадження розробок у виробництво	Здатність розробляти нові технології і оптимально управляти виробничими процесами	Оцінка можливостей, орієнтація на споживача
Виробництво	Виробництво аграрної продукції із застосуванням системи поступального зростання рівня інноваційної спрямованості виробництва	Виробництво з оперативним впровадженням інноваційних продуктів	Високопродуктивне, економічно ефективне виробництво	Гнучка, адаптивна структура галузевого виробництва
Фінансове забезпечення	Необхідність наявності істотних сум ризикованих капіталовкладень	Швидка мобілізація значних власних, позикових і залучених капіталовкладень	Наявність значних матеріально-технічних і фінансових ресурсів	Наявність початкових або середніх матеріально-технічних і фінансових ресурсів
Організаційне забезпечення	Гнучка структура, здатна до адаптації до змін	Поєднання гнучкої, адаптивної структури з економічно ефективною	Організаційна структура механічного типу	Гнучка структура управління органічного типу
Кадрове забезпечення	Оцінка інтелектуального потенції підприємства, якісна характеристика кадрів, підвищення кваліфікації	Оцінка наявного інтелектуального потенціалу кадрів, залучення фахівців наукових організацій	Підвищення ефективності кадрового потенціалу, підвищення мотивації	Зростання рівня інтелектуального розвитку кадрів, підвищення кваліфікації

Джерело: авторська розробка

Основним завданням на даному етапі є визначення та оцінка факторів, що негативно впливають на механізми інноваційного розвитку галузевого виробництва, мінімізація і нейтралізація їх впливу. Характеристика умов, що визначають здатність агропромислового виробництва до реалізації певної інноваційної стратегії, можна представити таким чином (табл. 1).

Можливість здійснювати інноваційну діяльність визначається потенційною здатністю галузевого виробництва (інноваційним потенціалом) і сукупністю умов (зовнішніх і внутрішніх факторів), які сприяють або перешкоджають реалізації інновацій.

Відзначимо, що готовність аграрного виробництва до інноваційного розвитку визначається багатьма факторами, пріоритетними з яких є: обраний стратегічний напрямок інноваційної діяльності, наявність ресурсного та організаційного забезпечення, технічний і технологічний потенціал, реальні можливості поширення нововведень галузевими виробниками.

Готовність галузевого виробництва до інноваційного розвитку можна диференціювати на економічну, виробничу, екологічну, психологічну та правову [116].

Економічна готовність полягає в рівні ресурсного забезпечення інноваційного розвитку галузевого виробництва: наявність власних коштів, доступ до позикових і притягнутих джерел інвестиційних ресурсів, наявність кваліфікованих кадрів, мотивація співробітників до інноваційного підходу до виробничого процесу, сировинна і матеріальна забезпеченість галузевого виробництва. Також до категорії економічної готовності можливо віднести наявність ефективних інтеграційних зв'язків підприємств з науковими організаціями, виробниками інноваційних продуктів і розробок в області галузей аграрного виробництва.

¹¹⁶ Кісіль М.І. Стратегічні напрями інвестиційного забезпечення розвитку сільського господарства / М.І. Кісіль // Економіка України. – 2012. – № 9. – С. 36–39.

Виробнича готовність полягає в технічній і технологічній готовності галузевого виробництва до інноваційного розвитку, в наявності виробничих потужностей, оборотних фондів і засобів обігу підприємств галузі, можливості виробництва продукції на інноваційній основі з урахуванням конкурентоспроможного рівня виробничих витрат [117].

Екологічна готовність полягає в можливості здійснення заходів щодо захисту навколишнього середовища, збереження родючості та продуктивності сільськогосподарських угідь (ріллі та багаторічних насаджень) [118]. Психологічна готовність відбиває сформований морально-психологічний клімат керівництва підприємств, його сприйнятливість до прогресивних змін, рівень мотивації в колективі і наявність стимулів для творчої діяльності.

Правова готовність галузевого виробництва до впровадження інновацій проявляється в правовій захищеності розробників, виробників і споживачів нової техніки і технологій. Вона передбачає розробку правових актів, що регламентують відносини підприємств та окремих осіб у процесі створення, виготовлення, впровадження інновацій, а також розробку інструкцій, положень, методичних матеріалів.

Таким чином, послідовність аналізу здатності і готовності галузевого виробництва АПК до реалізації інноваційної політики і стратегії, реалізується в три етапи: аналіз спроможності аграрного галузевого виробництва до інноваційного розвитку; оцінка можливостей інноваційного розвитку галузі [119]; аналіз готовності галузевого виробництва до реалізації того чи іншого стратегічного напрямку інноваційної діяльності.

¹¹⁷ Коденська М.Ю. Аграрно-промислове виробництво в сучасному ринковому середовищі / М.Ю. Коденська, Н.М. Василець // Вісн. Акад. праці і соц. відносин Федер. профспілок України – 2002. – № 3. – С. 58–63.

¹¹⁸ Кропивко М.М. Особливості формування джерел інвестицій господарств населення / М.М. Кропивко // Економіка АПК. – 2010. – № 10. – С. 56–59.

¹¹⁹ Липсиц И.В. Коммерческое ценообразование [Текст] / И.В. Липсиц; Высшая школа экономики Мин-ва экономики и Мин-ва общего и проф. образования РФ. – М. : Из-во БЕК, 2000. – 368 с.

Послідовна реалізація цих етапів дозволить визначити потенційні можливості галузевого виробництва в реалізації інновацій з урахуванням дії сукупності факторів, що сприяють або, навпаки, перешкоджають інноваційній діяльності, а також мотиваційних, організаційних і правових складових [120].

Інноваційна діяльність, як правило, тривала в часі і передбачає чітке бачення перспективи. Стратегічне управління інноваціями вирішує питання планування та реалізації інноваційних проектів, розрахованих на значний якісний стрибок у виробничому, організаційному та соціальному середовищі галузевого виробництва. Інноваційна стратегія безумовно доповнює функціональні стратегії будь-якого підприємства, особливо виробничу, кадрову, фінансову, а також стратегію збуту [121].

Окремо слід виділити інвестиційну складову такого простору. Оскільки здійснення інноваційної діяльності є запорукою виживання та успішного функціонування аграрного виробництва, значна частина виробничих інвестицій, орієнтованих на розвиток галузевого виробництва, може бути спрямована на фінансування інновацій.

Таким чином, здійснення інвестиційної підтримки інноваційної діяльності та формування інвестиційно-інноваційної стратегії галузевого виробництва є вельми актуальним завданням в сучасних умовах господарювання.

Формування інноваційної стратегії в значній мірі залежить від можливостей здійснення її повномасштабного фінансування, доступу до джерел ресурсів, оптимального розподілу ресурсів між поточною виробничою та інноваційною діяльністю в процесі виробництва [122].

Не можна не відзначити, що проблема обмеженості фінансових

¹²⁰ Лукінов І.І. Економічний розвиток села і аграрна політика на сучасному етапі / І.І. Лукінов // Економіка Рад. України. – 1991. – № 10. – С. 3–14.

¹²¹ Підлісецький Г.М. Економічні проблеми відтворення основних засобів у сільському господарстві / Г.М. Підлісецький // Економіка АПК. – 2012. – № 1. – С. 184–185.

¹²² Саблук П.Т. Проблеми забезпечення дохідності агропромислового виробництва в Україні в постіндустріальний період / П.Т. Саблук : доп. на 10-х річних зборах Всеукр. конгресу вчених екон.-аграр., 10-11 квіт. 2008 р. // Економіка АПК. – 2008. – № 4. – С. 19–37.

ресурсів є самою пріоритетною і зловоденною для аграрних підприємств [123]. Крайня недостатність рівня державної підтримки галузей агропромислового комплексу, низька доступність кредитних ресурсів, незважаючи на об'єктивне зростання потреби в банківському кредитуванні АПК, недостатність власних фінансових ресурсів, внаслідок низької рентабельності аграрного виробництва в окремих галузях, практично нівелює саму можливість інноваційного розвитку.

У цьому випадку керівництву необхідно вирішити, чи віддати перевагу поточній, налагодженій виробничій діяльності або активно займатися формуванням і реалізацією інвестиційно-інноваційної стратегії [124]. Однак необхідно відзначити, що для того, щоб досягти поступального зростання і розвитку виробництва, конкурентних переваг, інноваційну діяльність потрібно розглядати як необхідний, постійний і безперервний процес, а етап пошуку реальних, менш витратних джерел фінансування є досить відповідальним і складним, оскільки визначає подальшу ефективність і доцільність реалізації стратегії.

Таким чином відзначимо, що вибір форм і методів інвестиційної підтримки інноваційної діяльності АПК з урахуванням об'єктивної оцінки здатності і готовності галузевих складових до інноваційного розвитку є першочерговим напрямом успішної реалізації інноваційної стратегії. Це визначає доцільність розгляду інвестиційної та інноваційної діяльності галузевого виробництва в окремому обґрунтованому інвестиційно-інноваційному просторі.

Враховуючи загальну популярність тверджень про пріоритетність ролі держави та галузевої науки в забезпеченні та регулюванні інноваційного розвитку, головними напрямками державної політики

¹²³ Чабан В.Г. Методичні підходи та регіональна стратегія оцінки інноваційного розвитку в аграрному секторі [Електронний ресурс] / В.Г. Чабан // Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди. – Режим доступу : http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/Evu/2010_15_1/ChabaV.pdf.

¹²⁴ Юхименко П.І. Інституційні передумови трансформації агросектора економіки України / П.І. Юхименко, І.В. Безпечна. – Біла Церква : БДАУ, 2005. – 175 с.

інноваційного розвитку АПК на сучасному етапі мають стати:

– забезпечення сприятливих умов для здійснення модернізації виробничої бази агропромислових підприємств, підвищення інноваційної сприйнятливості та інвестиційної привабливості агропромислового виробництва;

– ухвалення концепції партнерства держави, наукової спільноти та аграрного бізнесу в досягненні параметрів державних галузевих програм і проектів, формування внутрішнього ринку споживання продовольства та експертного потенціалу наукомісткої продукції АПК;

– створення дієвої інфраструктури генерації наукових знань і здійснення інноваційних процесів, спрямованої на формування ринку наукомісткої продукції у відповідності з попитом споживачів;

– підвищення ролі регіонів у розвитку інноваційних процесів в аграрному секторі, застосування методів сприяння інноваціям.

3.5. Еколого-агрохімічна оцінка та паспортизація земель в умовах органічного землеробства

Розвиток органічного землеробства в Україні має стабільну динаміку до зростання, що характеризується щорічним зростанням виробленої органічної продукції в межах 10–20 %. Виробництво органічної продукції представлено майже в усіх областях, окрім Луганської області [125]. В той же час, не всі землі, сертифіковані як органічні, придатні до ведення органічного землеробства.

В цих умовах для виробників органічної сільськогосподарської продукції актуальним є визначення якості ґрунтів з метою ведення господарської діяльності. Відомі способи оцінки стану сільськогосподарських угідь базуються тільки на встановленні відповідності

¹²⁵ Чайка Т.А. Агроекологическое районирование в органическом сельском хозяйстве Украины / Т.А. Чайка // Вестник КГСХА. – 2014. – № 2. – С. 27–31.